

Utveckling av ungdomsarbete i skärgården

Medan det samhällsfinansierade ungdomsarbetet på fasta Åland är väl utbyggt, saknar skärgården fortfarande motsvarande service. Undertecknad har på uppdrag av SKUNK (Samarbetsorganisationen för ungdomskultur i skärgården r.f.) gjort denna utredning vars syfte är att ge förslag på hur ungdomsarbetet i skärgården kunde utvecklas och vilka fördelarna med en sådan utveckling kunde vara. Målsättningen är att på samma sätt som sker på fasta Åland erbjuda de unga som bor i skärgården professionellt ungdomsarbete.

Till grund för rapporten ligger dels besök i de aktuella kommunerna, uppföljande telefonsamtal samt flera intervjuer med bland andra kommundirektörer, -politiker, ungdomsarbetare, skolpersonal och föräldrar. I staden ordnades den 31 augusti ett seminarium dit ungdomar och andra intresserade var inbjudna för att diskutera och ge synpunkter på utredningsarbetet. I seminariet deltog åtta personer.

Utredningsarbetet har pågått från och med maj månad till och med augusti 2002. Med skärgårdskommunerna avses Kökar, Sottunga, Föglö, Kumlinge, Brändö samt Vårdö.

Alla kommuner förutom Sottunga och Vårdö har sökt eller söker någon som kan arbeta som ungdomsledare för respektive kommun; dock endast med anställningsförhållanden på deltid. Kökar är den enda kommun som lyckats anställa en halvtids ungdomsledare. De övriga kommunerna har till dags dato inte anställt någon. Vårdö har en egen lösning.

Under utredningens gång stod det klart att det huvudsakligen handlar om **tre målsättningar** som uppfattas som viktiga.

1. Starta kontinuerligt återkommande aktiviteter på vardagskvällar för tonåringarna.
2. Underlätta socialt utbyte över kommungränserna med hjälp av gemensamma aktiviteter.
3. Underlätta flytten från den egna kommunen och den egna familjen till vidareutbildning och eget boende på annan ort.

1. Återkommande aktiviteter

De flesta intervjuade i skärgårdskommunerna är nöjda med aktivitetsutbudet för de yngre barnen i sin kommun. Många vuxna engagerar sig och leder olika aktiviteter av eget intresse. Ofta inom någon förening. Barn upp till mellanstadieåldern är oftast lätta att aktivera medan ungdomar som nått högstadieåldern är svåra att motivera till aktivitet, precis som på de flesta andra ställen. För att lyckas med det krävs tålmodigt arbete och kontinuitet i aktiviteterna, något som är mycket svårt att genomföra med ideella krafter. Ungdomarna tycker att det är angeläget med aktiviteter på vardagskvällarna. ”Det är för att det är så tråkigt på vardagarna som man åker till stan på helgerna”, säger de.

Från Vårdö kommun finns driftsbidrag att söka för idrotts- och ungdomsverksamhet. I kommunen ordnas detta år bland annat scoutverksamhet, Folkhälsan har två tjejgrupper, boxercise, aerobic, idrottsföreningen ordnar pingis, innebandy samt minitennis, brandkåren har juniorverksamhet samt sjöräddning, ungdomsföreningen har miniorer samt verksamhet för tonåringar. Ledarna för dessa tjänster får betalt från sin moderförening men pengar till verksamheten söks från Vårdö kommun. Utöver detta har Vårdö kommun istället för att anställa en ungdomsledare på deltid budgeterat cirka 5.000 euro för köptjänster inom ungdomsverksamhet. Som exempel har dessa pengar använts för att anställa en ungdom som

under sommaren ordnade idrottsskola för kommunens barn och ungdomar. Administrationen sköts av kommunens kanslist.

2. Socialt utbyte

Framförallt på Kökar, Kumlinge och Brändö efterlyses en möjlighet för de egna ungdomarna att träffa andra unga än dem på den egna ön. Man upplever en isolering som för vissa ungdomar kan vara hämmande. Vuxensamhället vill gärna ge ungdomarna en möjlighet att bygga varaktiga relationer med ungdomar från andra ställen. Detta kunde uppnås med hjälp av gemensamma aktiviteter som är återkommande (exempelvis idrott, teater, musik, bio, discon, resor, med mera) så att ungdomarna får möjlighet att lära känna varandra och samtidigt få ta del av ett större sammanhang än den egna kommunen kan erbjuda. Inom idrott är ungdomarna på en enskild ö för få, för att ha någon möjlighet att hävda sig mot andra större idrottsklubbar. Det finns en önskan om att bilda gemensamma skärgårdslag i olika grupp-idrotter. Ett förslag var att ordna ett gemensamt lag till Stafettkarnevalen i Helsingfors.

Detta skulle man komma tillrätta med genom att anställa en ungdomsarbetare som arbetar över kommungränserna. Arbetsuppgiften skulle vara att arrangera gemensamma aktiviteter för hela skärgården. En målsättning med dessa aktiviteter borde vara att de är regelbundna för att nå kontinuitet i ungdomsarbetet. Dessa aktiviteter borde ordnas i skärgården men också i Mariehamn för att alla ska ha en chans att delta och samtidigt bekanta sig med staden. Att samarbeta med varandra skulle dessutom skapa en vi-anda som förhoppningsvis genererar många fördelar. Om man är van att samarbeta över kommungränserna som ung blir det lättare att samarbeta senare i livet också. Denna person skulle också kunna driva på de existerande föreningarna att ordna aktiviteter i skärgården.

3. Underlätta flytten

I princip alla ungdomar från skärgården fortsätter sina studier i Mariehamn eller på fasta Åland efter högstadiet. Detta är i många fall ingen enkel omställning för den enskilde eleven, ofta bara 16 år gammal. På alla öar finns en önskan om att göra denna övergång till att bo ensam och klara sig själv och samtidigt studera vidare så smidig som möjligt. Det finns också ett stort orosmoment kring vilka farligheter som lockar ungdomarna då de bor på. Att ha ett fritidsintresse som man kan fortsätta utöva efter flytten skulle underlätta starten på den nya orten. Har man varit i Mariehamn tidigare och vet var olika inrättningar ligger känns skolstarten tryggare. Som läget är just nu anser man att skolstarten på fasta Åland är chockartad för många av ungdomarna. Har man via gemensamma aktiviteter lärt känna andra skärgårdsbor har man också ett större socialt nätverk när skolan börjar. Ålands Lyceums rektor Gyrid Högman tog, efter att ha hört en intervju med undertecknad i Ålands radio, kontakt för att understryka att man har problem i skolan med vissa skärgårdsungdomar. Dessa ungdomar har stor frånvaro och vilket visar sig på skolresultatet. Man har också fått signaler om kraftigt festande och umgänge i ”fel” kretsar. Hon efterlyser bland annat läxläsningshjälp för dessa elever. Högman poängterar att det inte handlar om alla skärgårds elever; många presterar goda resultat i lyceet. Vikarierande ledande fältarbetare Göte Winé är också oroad över vissa ungdomars alkohol- och/eller drogvanor. Han påpekar att eftersom många har egna lägenheter blir dessa lätt tillhåll för fester. Flera personer har nämnt önskemål om ett skärgårdsinternat där ungdomar skulle kunna bo med övervakning under sin studietid i Mariehamn.

Detta skulle man komma tillrätta med genom att anställa en ungdomsarbetare med utgångspunkt i Mariehamn. Den skall hjälpa till då ungdomen flyttar till eget boende i staden.

Arbetsuppgifterna kan vara att hjälpa till med läxläsning och andra praktiska göromål, att få ungdomen att komma igång med fritidsaktiviteter, att hjälpa ungdomen hitta till olika inrättningar i staden samt finnas tillhand vissa kvällar och helger.

I förlängningen borde man bygga ett internat i Mariehamn för att erbjuda ett tryggare boende för skärgårdens ungdomar då de flyttar hemifrån och börjar studera.

Skärgårdsunga begränsas av avstånd och färjor

En satsning på ungdomsarbetare skulle föra med sig bland annat följande fördelar:

- Ger ungdomarna en meningsfull fritid i hemkommunen.
- Skapar återkommande ungdomsaktiviteter för hela skärgården som ger ett socialt utbyte större än den egna kommunen kan erbjuda.
- Ger möjlighet för ungdomarna att lära känna och skapa varaktiga relationer med ungdomar från andra skärgårdsöar.
- Erbjuder skärgårdsunga en möjlighet att under organiserade former ta del av ett större sammanhang än den egna kommunen kan erbjuda.
- Främjar samarbetet över kommungränserna.
- Underlättar flytten från den egna kommunen och den egna familjen till vidareutbildning och eget boende.
- Minskar hotet om utflyttning på grund av ungdomarnas sämre villkor i skärgården än på fasta Åland.

Ungdomar i skärgården fungerar självklart på samma sätt som ungdomar på andra ställen. Man lyssnar på samma sorts musik. Man har samma behov av att träffa andra ungdomar. Bor man mera centralt har man större möjlighet att göra detta. I skärgården blir man begränsad av långa avstånd och få färjeturer. För att komma tillrätta med detta borde landskapsstyrelsen och kommunerna själva ta sitt ansvar och satsa resurser på ungdomarna.

Fakta skärgårdskommunerna augusti 2002

Brändö

440 invånare. En grundskola med 60 elever varav 23 är högstadieelever.

Ansöker om en ungdomsledare på 17 procent. **Källor:** kommundirektör Magnus Sandberg, förälder Susanne Öström, föreståndare Mathias Eriksson samt läraren Malena Mattbäck.

Föglö

600 invånare. En grundskola med 56 elever varav 24 är högstadieelever.

En person anställd som 25 procent idrottsledare och 75 procent timlärare. Kommunen söker en ungdomsledare på 40 procent varav 10 procent skulle tillhöra Lumparlands kommun.

Källor: föreståndare Rainer Juslin, kommundirektör Niklas Eriksson, idrottsledaren/timläraren Tomas Lund samt fritidsnämndens ordförande Eija Kiviö.

Kumlunge (och Enklunge)

380 invånare. En grundskola med 42 + 6 elever varav 19 är högstadieelever.

Ansöker om en ungdomsledare på 25 procent. **Källor:** skoldirektör Marjut Fagerlund, mångsysslare Satu Numminen, föreståndare Gunilla Henriksson samt läraren Carina Henriksson.

Kökar

290 invånare. En grundskola med cirka 30 elever varav 9 är högstadieelever.

Augusti 2002 börjar en person arbeta som 50 procent ungdomsledare och 50 procent slöjdlärare. **Källor:** ledamot i fritidsnämnden Camilla Enberg, ungdomsledaren/slöjdläraren Jörgen Dahlvik, kommundirektören Kurt Forsman samt föräldern Katarina Vuorinen.

Sottunga

130 invånare. En grundskola med 14 elever varav 3 är högstadieelever. Högstadieeleverna åker två dagar i veckan till Föglö högstadieskola. Avvaktar anställandet av en ungdomsledare. **Källor:** kommunsekreterare Marja Weimer, skoldirektör Kerstin Lindholm samt föräldern Helena Pettersson.

Vårdö

400 invånare. En grundskola med 30 elever. Högstadieeleverna, 14 stycken, går i Godby högstadieskola. Kommunen har vikt pengar motsvarande en tredjedels ungdomsledartjänst och har för avsikt att köpa tjänster av olika föreningar. Inför hösten har man många olika aktiviteter och man anser det inte finnas skäl att ytterligare anställa en ungdomsledare. **Källa:** Annsan Weckström, fritidsnämndens ordförande.

I vissa kommuner finns också elever som går i träningsundervisningen i Kyrkby högstadieskola.

Enligt uppdrag,

9.9.2002

Helena Wachowiak
Föräldraledig ledande fältarbetare